

جریدہ علمیہ

مشيخت جليله اسلاميه نك جريدہ رسميه بيدر

ذی القعدہ سنہ ۱۳۴۰

عدد ۷۷، ۷۶

شمديلك آيدہ بر نشر اولنور

برنجی سنہ

اسلام متفكر لری

۱

ابو حامد محمد غزالی

۲۱

غزالیؒ جدید :

صوفیه طریق علی الاطلاق اراده طریق ، متکلمین طریق علی الاطلاق نظر طریق اولغله آرہ لرنده طریق اعتباریله مهم بر فرق واردر .

ہرایی طریقہ محذوره بولنه بیلدیکی جہتلہ متکلمین ، اہل سنت و اہل بدعتہ آیرلدینی کی متصوفہ سادات و غلاتہ آیرلمشدر .

متکلمینده ، اہل نظرده قوۃ علمیہ ؛ اہل تصوفده قوۃ ارادیہ غالب اولغله ہرایی طرفده برر فساد بولنه بیلیر . قوۃ علمیہ سی قوی ، قوۃ ارادیہ سی ضعیف اولان ذات حقایق کوریر ، فقط موجبی ایلہ عمل ایتیمہ بیلیر . مخاوف و مہالکی کوریر ، فقط اندن توی ایتیمہ بیلیر؛ نتہ کیم اکثر اہل علم و نظرک حالی بودر . قوۃ ارادیہ سی قوی ، قوۃ علمیہ سی ضعیف اولان ذات عملده جد و تشمیر ساق ایدر . زہدده ، سیر و سلوکده اہتمام نامدہ بولنور ، فقط عقائد ایمانیہ شہاتک و رودی عنندنہ ، بی بصر اولور . نتہ کیم اولکیسی ورود شہوات زمانندہ ضعیف العقل اولور ، مجرد ذوق و وجد طریقہ سلوک ایدوب طریق علمدن بشقہ طریقہ سلوک ایدن اکثر ارباب تصوفده بو حال مشہود اولور . معبودنی بیلمز ، فقط یا وجد و ذوقیلہ ، یا قومنک عادتہ اتباع ایلہ ، یادیندہ بر اصلی اولمدینی حالده بالاخرہ محدث اولان بعض اوضاع ایلہ ، یا آرزوی نفسی ایلہ عبادت ایدر . اولکیسیندہ مرض فساد ارادہ دن ، ایکنجیسیندہ مرض جہلدن تولد ایدر . فقط ہم قوۃ علمیہ سی ، ہم قوۃ ارادیہ سی قوی اولدیمی ، تعبیر مخصوص اوزرہ ذوالجناحین بولندیمی آنک ایچون سیر الی اللہدہ استقامت ، حول و قوت باری ایلہ ، عون ربانی ایلہ موانع و قواطعی رد خصوصندہ قوت حاصل اولور . ہر وجہلہ محذوردن سالم اولور . ایی بیلملی کہ طریق خدادہ قواطع ، موانع ، مہالک ، آفات چوقدر . اکر بویلہ اولمسیدی یولر سالکین ایلہ

معمور اولور ایدی . علم و اراده‌ی تقویه ایتیمکسزین یوله چیقما ملی در . ایشته « فقه تصوفسز »
تصوف فقهسز اولماز ، سوزینک معناسی بودر .

من تصوف فقد تزندق ومن تفقه فقد تفسق ومن جمع بهما فقد تحقق [۱]
متصوف غیر فقیه جاهل اولمغله شهود قدرده زندیق ، متفقه غیر صوفی فاسد الاراده
اولمغله فاسق اولمغه متوجه اولور . فقط متصوف فقیه ویافقیه متصوف مرض جهل ، مرض
فساد اراده دن سالم اولمغله زندقه و فسق دن غایت اوزاق اولور . حقیقت وادیسینه کیرر .
بناءً علیه عرفاء صوفیه ، سادات متصوفه اراده طریقه سلوک ایتیمکله برابر علمه تعظیم ایدرلر .
متابعیت رسولدن اصلا انحراف اینز لر .

صدیق وزندیق — مسلمین اره سنده تنسک اکثر صحابه و تابعینک شیمه سی ایدی .
صوکره لری دنیاده کی توسع اصحاب تنسکک عددینی آزالندی ، اهل تنسک بین الناس حرمت
مخصوصه یه نائل اولور ایدی بعض کسان (متفرغین) بو حرمتیه نائل اولوق ایچون تنسک
ایله تلبسی ، نفسلرینه تمرین ایله بوتنسکی الزامی قصد ایتدیلر ؛ صوف ، فقرانک شعاری اولمغله
آدلرینه صوفیه دیندی . تنسک ایله اعترازی قصد ایدن بعض علما ریاست ایله تمیزی ده قصد
ایتیمکله ناسی تنسکه دعوتیه ، طریق تمرینه ارشاده باشلادیلر . ایشته ارشاده ، طریق اسمی بورادن
کلش ایدی .

فی الواقع دین ایله اعترازی اراده اراده حسنه در . چو هکله بونده کلمه اللهی اعتراز واردر
اوندن طولای اولین مرشدین ، بعض متأخرین ، هیچ برشی ایله مؤاخذه اولونمز لر . تصوفه
فساد دخولی ، دنیلیدیکنه کوره ، قرن رابع مرشدلرندن بعضیلری طرفندن نشأت ایشدر . بونلر
فقهانک شرعه کی توسعی ، متکلمینک عقائده کی تقنی کورنجه انلرده فیثاغورثک و تلامذه سنک
الهیاده کی فلسفه سندن بر طاقم قواعد اقتباس ایتدیلر ، کتابیه و وثنیه نک لاهوتیانندن بر طاقم
جهلر انزع ایتدیلر ؛ بوکا لباس اسلامی لباس ایتدیلر بونی ده علم مخصوص قیله رق آدینه
تصوف ، حقیقت ، باطن دیدیلر ، تصوف عمل تعبیدی محض ایکن انی فن نظری اعتقادی
محض قیلدیلر ، صوکره قرن خامسده بعض غلاة ظهور ایتدی ، اکثر امتده جهلک جولان
ایتدیکنی کوردیلر . آره لرنده ولایت ، قطبانیت ، غوثیت کی اسملر ایله مقام نبوت ،
بلکه مقام الهیت کی بر مقام احراز ایتک ایتدیلر . چونکه قوه قدسیه ، ملکوتیه

[۱] یالکز تصوف زندقه یه ، یالکز فقه فسقه بادی اولور ، هر ایکسینی جمع ایدن متحقق
اولور . حقیقت کند و سنده متجلی اولور .

تقتصرف ادقاسنه قالقشدیلر . فلسفه تصوفی توسیع ایتدیلر ، تأویلات ، کشف ، تحکیمات ، مثال ، خیال ، احلام ، اوهام یالیزلریله یالیزلدیلر . بوبابده پک چوق کتابلر یالزلی که بونلر حکایات مکذوبه ، تقریرات مختصره ، قضایای غیرمفهومه ایله طولدی . بوکا « قومک اصطلاحی وارد ، بونلر آنجق ذوق ایله ادراک اولنور ، انی او مشربده اولانلربیلر » سوزینی علاوه ایتدیلر . بونلرک بعضیسی غلاتدن ایدی ، بعضیسی ده غلاتدن دکل ایدی . لکن خلفلری ، کندیلرینی حمقای امت نظرند اعظام ایچون آنلری ده غلاتدن صایارلر ، غلوه نسبت ایدرلر ایدی . آنلره بیلمدکلری مقاله یی اسناد ایدرلر ، آنلرک آغزندن بیالان سویلرلر ایدی .

بویله جه صدیق آرسنه زندیق ده قاریشدی ، عارفین آرسنه جهله صوقولدی . هیچ بروجله شبهه ایلماملیدر که حیات معنویه من ایله علاقه داراولان تصوف بشقه ، افساد دین دیمک اولان زندقه ینه باشقه در . ایکینسی قاریشدریمق خطای عظیم ، فقط ایکینسی قارشولشدریمق امر لازمدر . تا که شاب ایله شکر ، بللی اولسون .

وبضدها تتین الاشياء [۱]

متنی

بعضیلرینک بیاتنه کوره متصوفه نك زهد فی الدنیاده افراطی . مسلمینک زهد فی الدنیا والاخره ده بولونملرینه بادی اولمشدر تصوفک ایکینجی قسمنده ظواهر شرعی تسلیم ایله برابر تطواهره مخالف معانی غموضه سویله مکده افساد عقائده برقبو آچمشدر . زندیق صدیق کسوه سنه بورونمش ، کاذب صادق صنفنه کچمش ، اولیاء صوفیه به مخصوص اولان کتب دینییه دیلیدیکنی ادخال ایش ، اولیاء صوفیه نك بری اولدقلری شیئی انلره اسناد ایتمش ، کتب تصوفده مدسوسات چوغالمشدر .

بوملاحظه وارد اولمغله برابر برنجی قسمنده منفعت غالب وراجح ، ایکینجی قسمنده متصوفه وباطنییه یکدی کیردن تفریق ایدیجی بر معیار صحیح بولونمغله اهمیتدن ساقطدر . غفرالی بوبابده غایت مهم بر معیار صحیح بیان ایدبور .

— مدونات صوفیه — طریق صوفیه مقدمات محض عبادت اولوب احکامی آنجق صدوردن اخذ اولنه کلش ایکن تفسیر وحیدیت ، فقه واصول ، سائر علوم تدوین اولونمغه بایشلا تبحه تصوف ده ملت اسلامیه ایچنده تدوین اولونمشدر . علوم صدوردن سطورده کچمش ،

صدور یرینه سطور قائم اولمش اولمغله رجال صوفیه ده کندی طریقاری اوزرینه کتابلر یازمشلردر .

رجال صوفیه اول امرده اخلاق و محاسبه نفس حقنده کتابلر یازمشلر، اولین فلاسفه نکه قاصر اولدقلری شیئی کتیرمشلر ، علم معامله دنیلان بو قسمده کامل اولدقلرینی اورتیه . قویمشلر ایدی . دها صوکره ماوراء حجابی شرح خصوصنده سوزلره طالدیلر ، سوزلری فلسفه عقلیه و طبیعیه و علمیه ایله قاریشدی ، ماوراء حجابدن بحث ایدن علم علم مکشفه ایدی . علم معامله عائد اولان مدونات وسیله ، علم مکشفه عائد اولان مدونات غایه ایدی . علم معامله علم آلی ، علم مکشفه علم عالی ایدی ؛ معامله کتابلری سلوک و تصفیه دن . مکشفه کتابلری غایه قصوی اولان معرفه اللهدن بحث ایدی ؛ معامله کتابلری صوفیه نکه اخلاق کتابلری ، مکشفه کتابلری صوفیه نکه توحید کتابلری ایدی . صورت عمومی ده علم توحید نامنی آلان علم مکشفه علم حقیقت ، علم باطن ، علم اسرار ، علم حقایق ، علم کشف ، علم لدنی ده دینش ایدی .

مدونات صوفیه اوجنچی عصرده باشلامشدر : نفحات الانسدن آکلاشیلدیغنه کوره اک اول کتاب یازمقی تقدیر ایدن ذوالنون مصری در (۲۴۵) که اک اول اشارتی عباره ایله کتیرمش ، مصرده اک اول احوال و مقامات حقنده سوز سویلمش ایدی . باشد عبدالله بن عبدالحکم اولدینی حالده فقهاء مصر انکاره قالمشملر ایدی . بعض اقواله کوره ابو الفیض ذوالنونک تلیدی لسان تصوف ابو سعید الخراز (۳۸۷) اک اول علم فنا و بقا حقنده سوز سویلمشدر : بغدادده اک اول توحید حقنده سوز سویلیان ذات ده سری سقطی (۲۵۷) ایدی که معروف کرخی نکه (۲۰۰) صاحبی ، جیندک استاذی و دایسی ایدی . ورع و احوالده اوحد زمان ایدی . بغدادده مقامات و منازل یعنی مذاهب صوفیه حقنده سوز سویلیان ابو جره محمد بن ابراهیم (۲۸۹) ایدی که سری سقطی نکه اقراندن ایدی . مروده اک اول احوال صوفیه دن بحث ایدن ابو العباس القاسم بن القاسم بن سیار المروزی (۳۴۲) ایدی ، اک اول خراسانده احوال حقنده سوز سویلیان ذات ده شفیق بلخی (۱۹۴) ایدی . نيسابورده تصوف ابو علی محمد بن عبد الوهاب الثقفي ایله (۳۲۸) ظاهر اولمش ایدی . نيسابورده ملائیه تی [۴] نشر ایدن حمدون قصار ایدی (۲۷۱) .

[۴] ملامت ایدنلرک ملامتدن قورقیانلر ، بتون ابواب خیر و بره تمسک ایدنلر ؛ آنجق اعمال و احوالرینی کیزلیانلر ؟ کندولرینی عوام قسمنده کوسترانلردر .

ابو یزید طیفور بسطامی (۲۴۴ و یا ۲۶۱) مسلك صوفیه يك تقرير و توسیعنه خدمت ایتیش ایدی . تصوف علمنی ترتیب ایدن، بسط ایدن ذات سید الطائفه جنید القواریری (۲۹۸) ایدی ؛ اصحاب جنیددن ابو بکر محمد الواسطی (۳۲۰) قدر اصول تصوفده سوز سویلیان ، تصوفده دائر تفصیلات ورن یوقدر . دیگر صاحبی ابو العباس احمد بن عمران (۳۰۵) شیرازده احوال و مراتب صوفیه نی نشر ایتیش ایدی . دیگر صاحبی ابو بکر شبلی (۳۳۴) بو علمی آشکار قیلدی ، کندوسی عجائب بغداددن ایدی . تاریخ عمومیده عجائب سبعه اولدینی کی تاریخ کلامده و تاریخ تصوفده عجائب ثلثه وارد . تاریخ کلامده کی عجائب ثلثه معلوم اولدینی وجهله نظم اسمک طفره سی ، اشعری نك کسی ، ابو هاشمک حالی در [۱] تصوفده کی عجائب بغداد ابو بکر شبلی ، ابو محمد عبدالله بن محمد المرتعش النسابوری (۳۲۸) ، جعفر الخواص الخلدی (۳۴۸) در . شبلی اشارات صوفیه ده ، نینسابوری مکاشفات صوفیه ده ، جعفر الخلدی سیر و حکایات صوفیه ده عجائب بغداد ایدی . جعفر الخلدی یوز اوتوز یوقدر دیوان صوفیه جمع ایتیش ایدی . بعضیلری عجائب ثلثه نی شویله کوستریور : زعقه شبلی ، نکته نینسابوری ، حکایات خلدی .

ابو الحسین النوری (۲۹۵) « بن الله عاشقم ، الله ده بکا عاشقده » دیمش ایدی . ابوتراب النخشی (۲۴۵) بر مریدینه « یازیدی بر کره کورسهك سنك ایچون یتیش کره جناب حق کورمه دن ده نافع اولور » دیمش ایدی . ابو سعید الخرازک بر کتاینده شویله برسوز بولومش ایدی : لو قلت من این والی این لم یکن جوابی غیر الله [۲]

ابو سلیمان دارانی (۲۱۵) ملانکه کوردیکی ادا ایتیش ایدی .

[۱] مما يقال ولا حقيقة تحته * معقولة تدنو الى الافهام

الکسب عند الاشعری وال حال عند الهاشمی و طفره النظام

طفره : جسمک قطع مسافه اثناسنده جمیع اجزاسنه امکنه متوسطه یه او غرامه سزین بر مکاندن دیگر مکانه انتقالی در .

کسب : عبدک فعلنک کندی قدرت و اراده سنه مقارنتی در که عبدک فعله محل اولمقنندن بشقه قدرتک فعلده تأثیری یوقدر . قیصه سی عبده بر قدرت وارد ، فقط اوقدرت مؤثر دکلدر ، آنجق اوقدرتک فعله مقارنتی وارد . ایسته بو مقارنت کسبدر .

حال : خارجه غیره تبعیتله ثابت اولان معلومدر ، موجودده دکلدر ، معدومده ؛ بلکه موجودک صفی در : قدرت ، کائنیت کی . . .

[۲] سن زده دن ؟ نره یه ؟ دیر ایسهك . نم جوابم الله دن بشقه برشی اولماز .

جنیدایله ابوزید طیفوردن « سبجانی ماعظم شانی » [۱] سوزی نقل اولوغش ایدی؛ سهل تستری « ربوبیتک بر سری واردر، میدانه چیقسه شرایع باطل اولور. » دیمش ایدی. فقها متصل بوکئی سوزلری انکار ایدرلر ایدی. هیچ بر عصر یوقدزکه انده صوفیه فقهانک بر قسمی طرفدن انکار ایدلمش اولمسون .

ترکنا البحار الزاخرات ورائنا فن این یدری الناس این توجهنا [۲]

فقهانک انکارلرینه قارشو صوفیه تستره مجبور اولدیلر، صوفیه حقنده « بساط شریعتی مدوردیلرده تصوفی طوتدیلر ، نه اولیدی ده متصوفه اولمیدیلر » کبی سوزلر آغیر بر اتهام ایدی .

جنید او طه قولرینی قیادیر، آناختارلرینی کندیسسی صاقلار، صوکره او طه نك اورتیه سندیه توحید حقنده سوز سویلر ایدی. زندقه و کفر ایله اتهام قورقوسی سیدالطائفیهی ارتحاله قدر فقهه ایله تستره مجبور ایتدی .

تصوفی سردابلرده کزلیان جنید، خلقه اظهار ایدن شبلی به « لاتفش سرالله بین المحجوبین » [۳]. دیور ایدی .

مشهور ابو محمد سهل دیرکه او چیوز سنه سندن صوکره بو علممزی سویله مک حلال دکلدیر. زیرا خلق ایچون ریاکار اولان ، سوزلر بزه یان بر قوم ده سویلیور ، آنلرک مواجیدلری لباسلری ، حلیه لری کلاملری ، معبودلری باطنلری اولور ...

مواجید احوال قلوب اوغله کتمی افضلدر. علوم طالبینک نصیبی در. سامعینه نصیبی ویریلیر، یارامیان شیر منع اولنور.

فقط ابیه طالب مکی نك (۳۸۶) تأسفی وجهله زماننده بونک ضدی ظهور ایتمش ؛ مواجید علومی، تفصیلی بیان اولونمقسزین، اظهار اولونمش ایدی. عارف مکی بونک ضررینی بیک زیاده عد ایدیور ایدی .

چونکه مواجیدی کتاب وسنته رد ایتمکسزین دینده وسواس ایله سویله مک مضر ایدی ، مواجیدده ضلال وغرور واردر ، کتاب وسنتک شاهد اولدینی شیئی نفی ایتک لازمدر .

[۱] شطحاتیات مجنده مرور ایتشدیر .

[۲] طاشفین دکزلری آرقه مزده بر اقدق ، خلق نرهیه متوجه اولدیغمزی نره دن بیله جک ؟

[۳] محجوبین یعنی اوکنده پرده بولنوب حقیقتین اولیان کیمسه لر آره سندیه سرالشی بی افشا اتمه

جنیدك احتیاطی ، ابو محمدك سوزلری ، ابوطالب مکیك ایضا حلری ، حتی رجال
تشمیریهدن ابن یزدانیسارك طعنی تأثیر ایتیمور ، فقهانك اتماملریده کری قالیور ایدی .
اشارات اظهار اولونمقده دوام ایدیور ایدی . صدوردن سطورده کچن معارف منتشر اولیور ،
کتابلر یازیلیور ایدی .

قدماء مؤلفینك بر قسمی حقایقه ، بر قسمی سلوکه عائد آثار بر کزیده اتحاف ایتملر ایدی ،
یوراده ابوبکر کلاباذیك (۳۸۰) تعرفندکی ترتیبی وجهله مؤلفین صوفیه یی ایکی به آریورز :
سیر و سلوکه ، علم معاملیه عائد آثار یازانلر : ابو محمد عبدالله الانطاکی ، ابو عبدالله
احمد بن عاصم الانطاکی ، حارث بن اسد المحاسبی البصری ، یحیی بن معاذ الرازی ، ابوبکر
محمد بن عثمان بن الفضل الترمذی ، ابو عبدالله محمد بن علی الترمذی ، ابو عبدالله محمد بن الفضل
البلخی ، ابو علی الجوز جانی ، ابو القاسم حسین بن محمد الحکیم السمرقندی ؛ توحید و حقایقه عائد آثار
یازانلر : ابو القاسم الجنید البغدادی ، ابو الحسین احمد بن عبدالصمد النوری ، ابو سعید احمد بن یحیی
الحرارز ، ابو محمد روم ، ابو العباس احمد بن عطاء ، ابو عبدالله عمر بن عثمان المکی ،
ابو یعقوب یوسف بن حمدان الموسی ، ابو یعقوب حسین بن ایوب النهر جوری ،
ابو محمد حسین بن محمد الجریری ، ابو عبدالله محمد بن علی الکتانی ، ابو اسحق ابراهیم
بن احمد الخواص ، ابو علی الارواجی ، ابوبکر محمد بن موسی الواسطی ، ابو عبدالله الهاشمی
ابو عبدالله بن القرشی ، ابو علی الرودباری ، ابوبکر القحطمی ، ابوبکر الشبلی ایدیلر .

تعرفك بیانی اوزره بودوات علوم و هییه یی علوم کسبیه یه ضم ایتملر ؛ حدیثی سماع
طریق ایله اخذ ایتملر ، فقه ، کلام ، لغت ، علم ، قرآنی جمع ایتملر . بودوات عالیهنك
تصنیفلری بوکاک بیوک شاهددر .

تعرفده بودواتدن صوکر کلا نلر ایله معاصر لر ذکر اولونما مشدر . ذوات مشار الیهمدن
حارث ، جنید ، روم ، ابو العباس بن عطاء ، عمرو بن عثمان مکی علم و حقایق جمع ایتمله
احواللری تسلیم اولونمش ایدی .

حارث محاسنی اصول تصوفه دائر « رغائب » نامنده کی اثری ایله ، محاسبه نفسه و ورع
تقوایه دائر قلمه آلدینی الرایه سی ایله مشهوردر . الرایه غزالیك مأخذ لر ننددر .
رویمك بالخاصه سماع حقنده « غلط الواجدین » نامیله بر کتابی وارددر روم تصوفی
یک زیاده مشکل و مهم کور یور ایدی ، « بذل روح ایله کل ، یوقسه ترهات صوفیه ایله
الوغراشمه » سوزی جمله کلامندندر . چونکه بو طریقك ثمنی روح انسانی در .

عمر بن عثمان مکی (۲۹۱) صوفیه نك اصول و طریقته امامی ایدی ، نفسی سیاست
لم ايله كوتمكى توصیه ایدر ایدی ، تصانیفی ايله مشهور ایدی .
سید الطائفه جنید بغدادی معدن علم ، قلم عرفان ایدی .
ابن عطا (۳۰۹) به كنجه ابوسعید الخرازك ، حقه کی شهادتی کافیدر . مشارالیه اهل
لهرق آنحق جنید ايله ابن عطای کوریور ؛ لسان اشارت ايله یازدیغی تفسیری سلمی نك
أخذلرنددر .

عارف بالله ابوبکر محمد الکلاباذی نك تعریفی توحید و معرفت ، اصول و مقام حقه یازلمش
زیده بر اتردر . حقه سویلنن « لولا التعرف للعرف بالتصوف [۱] » سوزی تعرف شان
لیسنی بیلدیرر .

ابوبکر کلاباذی عصرنده معروف دیگر برار مهمده واردر . اوده ابوطالب مکی نك
(۳۸۰) قوت القلوبی در که دقایق طریقده آنك مثلی یوقدر . ابوطالب ذوق صوفیه یی حالا
برویرمش ؛ کلاملرنی ، اثرلرنی سماع ايله ، اکارمشایخک محبتلرندن استفاضه صورتيله
لدرمش ایدی . تصوفده شیخی ابوالحسن محمد بن احمد بن سالم ایدی . قوت القلوب
وفیه طرفندن تلقی بالقبول اولومش ایدی . غزالی نك مقامات عارفین حقه مآخذی
در . احباءالعلوم اکثریا قوت القلوب ايله رساله قشیری اوزرینه دورایدر دوریر . تعرف
ه قوت القلوبدن صوکره غزالی زمانسه قدر ایکی مشهور کتاب ده وار ایدی که بری
لف الاسم رساله قشیری ، دیگر منازل السائرین در .

رساله قشیری ابوالقاسم عبدالکریم القشیری (۶۵۰) طرفندن ۴۲۷ ده جماعت صوفیه یه
طاباً یازلمش ایدی . قشیری رساله ده صوفیه نك حالات و مراتبندن و مقامندن ، آداب
یقتدن بحث ایتمشدر . غزالی دن صوکره کلان ابو حفص عمر السهروردی (۶۳۲) ده
ارف المعارفه بوبابده قشیری یه موافقت ایتمش ایدی . قشیری رساله ده صوفیه طریقته
ل سنت طریقته موافقتی در میان ایدیور ، رجال قشیری نك شریقه تعظیم و اهتمامده اجماع
دکترینی ، آداب دیانتندن هیچ برشی اخلاص ایتدکارینی بیان ایدیورایدی . رساله
بریه غزالی نك مأخذلرندن برینی تشکیل ایتدیکی حالد مشارالیه احباءالعلومده قشیری
، آداب طریقت ايله اهل طریقتك ذوق و وجد و حاللرینه حصر ایتمش ، نده حارث
سبی کی یالکنز احکام و رع و تقوایه قصر ایش ، بلکه هرایکی امری جمع ايله هم
[۱] تعرف اولسه تصوف بیلنمز ایدی .

احکام ورع و تقوایی ، آداب و اصول طریقتی ، پینلرنده دوران ایدن اصول و اصطلاحاتی شرح و بیان ایشدر .

منازل السائرین شیخ الاسلام عبدالله بن محمد بن اسماعیل الهروی (۴۸۱) طرفندن سالکینک منازلی حقنده یازلمش ایدی .

مشارالیه حفاظ حدیثدن اولوب حنبلی المذهب بر ذات ایدی ، بتون بومنازلی اوچ مرتبه ده جمع ایدیور ، اونی ده اوچ حدیث مروییه مستند اولدیغی کوستریور ایدی . برنجی مرتبه طالبک سیره شروعی ، ایکنجی مرتبه غربته دخولی ، اوچنجی مرتبه مشاهده ایدی ؛ هر مقامک درجه لرینی تفصیل اتمکله عامه نك ، سالکک ، محققک درجه لرینی بیلدیریور ایدی .

حقایق سلمی تفسیره ، حلیه الاولیاده اخبار زهاده عائد اولمغله بومیانده ذکر اولونما مشدر . کشف المحجوب ده طریقت بحثنده ذکر اولنه جق در .

ایشته غزالی عصرینه قدر یازلمش اولنان باشلیجه آثار صوفیه بونلردر . اشارات صوفیه — صوفیه قرآن مبینی فهم خصوصنده فقهاین آیری بر طریقه سلوک ایتشلر ایدی ؛ قرآن کریمده ، لغتک ، اسمالیک ، اشاراتک ویردیکی بر معناین بشقه ؛ اصول فقهده مبین اولان دلالاتدن بشقه دیگر بر معنایک ده بولندیغه ذاهب اولیورلر ایدی ، اشارات صوفیه فقهاین قیاساتی قیلندن ایدی ، بوده شروط رعایات اولندیغی صورتده اکثر علمایه صحیح ایدی .

اشارات تأویل دیمک دکل ایدی ، تفسیرده دکل ایدی ؛ چونکه اشارات مرادی مبین دکلدر ، فقط تأویل و تفسیر مرادی میندر .

بو اشارات تأویل نامنی آلدی ، مراد مبین اولدی . حتی ابو عبدالرحمن سلمی حقایقهه یالکیز تأویل جهتنی ، معنای باطنیسنی یازمقله اکتفا ایلدی ، بوندن طولانی ظاهر شریعتی محافظه یه اعتنا ایدن علما طرفندن طعنه دوچار اولمش ایدی ، سلمی صوفیه دن اولمغله ظواهری رفع ابده مز ایدی ، فقط تفسیری بواطنه قصر ایتیمی طعنه بادی اولمش ایدی . باطنیه بومعنای مقصود بالذات عد ایدرک ظواهری بواطنه چویریور ایدی ؛ ظواهر قالدیور ، رینه بواطن قائم اولیور ایدی .

اشارات صوفیه آره سنه تأویلات باطنیه ده قاریشمغه باشلا یور ایدی . متصوفه نك کتیردیکی معنالردن بر قسمی طوغری اولیور ایدی ، چونکه قرآن مبینی بالکلیه آرقدهه بر اقیور ،

اھرنندن عدول اولئورایدی، بالذات غزالی بوحالدن مشتکی ایدی، متصوفه نك فرعونی ب قاسی ایله تأویل لرینی انکار ایدورایدی .

متصوفه جه « نعلیک » نظم جلیلی « نفسک » ایله تأویل اولئور ایدی . « ان الملوک » ایة » نظم جلیلنده کی ملوکی الله ایله ، قریه یی قاب ایله ، افسادی صفات ذمیمه یی صفات ممدوحه یه تبسیدیل ایله تأویل حقیقه غریب ایدی . مع مافیه غرائب صوفیه دن ضیلرینك معناسی صحیح ایدی . شوقدرکه بوحال بصیر محقق اولمیانلرایچون اباطیل باطنیه یه زدی برخطوه اولئورایدی . مفسرین متصوفه نك بیان ایتدکری معانی علما طرفندن رد لومئده ایدی .

اشارات صوفیه اول امرده مجرد اشارات ایدی، انده مراد مبین دکل ایدی . صوکره لری . راد مبین اولمغله تأویل اولدی . هم ظاهر شریعت ، هم باطن شریعت مراد اولدی . واهری تقریر ، بواطنه تنبیه دنیلدیکی حالده ان نهایت ظاهر « حق » ، باطن « حقیقت » ایدی . مثلاً [« خلع نعلین » حق در ، « ترك كونین » حقیقتدر] دنیلدی .

علما دکل غرائب صوفیه یی ، اسرار دین حقندکی معرفت لری بیله انکار ایدرلرایدی . به کیم آنفا بیان اولونمش ایدی . اهل علم طور علمده قالدیجه انکارده پك حقیقی ایدیلر . واهر شریعتی رده مؤدی اوله بیله جك هر حالی ، وسائلی ، انکارده شدت کوستریورلر ایدی .

علمانك بوانکار لرینه قارشو صوفیه ده علمایی حب ریاستلرندن طولایی طعن ایدورلر . سراردین حقنده کی انکار لرینی ده اللرنده نظر واستدلال و خبردن بشقه واسطه علم اولمدیغنه قل ایدورلر ایدی .

امرا و سلاطین فقه ایله اداره یه ، فقهایه محتاج ایدی، خلقت چوغی فقهه اعتنا ایتمش ایدی ، امور دولت فقهانك النده ایدی . چونکه فقه دنیاده محتاج الیه در .

صوفیه نك بر قسمی علمی ذم ایدور ایدی . فقط محققلری « اولی عام ، و رتبه سی عمل ، خری موهبه در » دیورلرایدی . علماده خشیت ، خشوع ، تواضع ، حسن خلق ، زهد بی علام ظاهر آرایورلر ایدی . علم مرادی کشف ایدر ، عمل مطلوبه معین اولور ، و به غایه امله ایریشدیر ایدی .

ترتیبات صوفیه - صوفیه ایشلرینی کیزله مکّه مجبور اولدقلرندن رموز واصطلاحات . ضعنده الك بیوک عامل صوفیه نك فقهایه قارشو ایشلرینی کیزله مک خصوصی ایدی .

هرهانگی بر فرد اولور ایسه اولسون آنجق اوزون اوزادی به بر تجربه حاده سندن
 پکیرلدنجه ، بر طساقم قبول و شرائط ایله باشلانمده به بالمجبوری قبول اولونمور ایدی .
 « بزدن اولمق ایچون اولا طالب ، صوکره مرید ، صوکره سالک اولمیدر » دیرلرایدی .
 سالک یا واصل ویا منقطع اولور ایدی ، طالبک اخلاق و اطواری اوزون مدت
 تجربه ایدرلر ایدی که صحیح الاراده ، صادق القریحه اولدینی بیلمش اولسون ؛ یوقسه
 مجرد احوالرینه اطلاع ، اسرارلرینه وقوف املیه کیرمش اولسون . بویه جه کندوسنه
 اعتماد اولنور ایسه تدریجی اوله رق آنی اخذ ایدرلر ایدی . طالب شیخ طرفندن قبول
 اولنور ایسه مرید اولور ایدی . مرید صاحب وقت ، سالک صاحب حال ، واصل صاحب
 نفس در ؛ مرید طلب اراده ده متعوبدر ، یورغوندر ؛ سالک آداب منارلی مطالبدر ،
 صاحب تلون در بر حالدن دیگر بر حاله مرقی در ؛ واصل صاحب تمکین در : احوال دن
 متغیر ، احوال دن متأثر دکادر . مثلاً صواحب یوسف محبت یوسفده تلون مقامنده اولمغله
 رؤیت یوسف ایله متأثر اولمشلرایدی . زلیخا ایسه صاحبه تمکین اولمغله رؤیت یوسف ایله
 متأثر اولمامش ایدی .

طاعت عمیاء — صوکره لری شیخ مریدی اوزرنده برسلطه خاصه سی حاصل اولدی ، شیخ
 مریدک امراض روحانیه سی ، امراض روحانیه نك علاج معنوی سی بیلیر ایدی . مرید ایچون
 مناقشه به لزوم یوق ایدی . مرید ایچون مناقشه ، دلیل مطالبه به مساع ویرلمش اولسه معامله سی
 متعسر ویا متعذر اوله جق ایدی . آرتق هر ایشده بلا نزاع شیخه تسلیم اولمق لازم کلیور ایدی .
 بر درجده ایدی که معصیت بیه امر ایسه انی کندی ایچون خیر ، نافع اولدینی اعتقاد
 ایدرلر ایدی . تسلیم محض ، طاعت عمیاء قواعد اصلیه دن بزی ایدی . بونی عرفان
 مطلقه وصول ایچون یکانه طریق عد ایشلر ایدی .

طاعت عمیاء انسلاب اراده دیمکدر . نته کیم مریدک شیخه قارشو اراده سی یوقدر .
 بوکا فنا فی الشیخ دیرلر . آرتق عبادتی آنجق شیخی واسطه سیله قبول اولنور ، ربندن
 خیر آنجق شیخی واسطه سیله وارد اولور ایدی .

صوفیه محققین عندنده مرید ایچون آنجق شیخه حسن ظن ، شیخه سهؤالده ادب
 شرطدر و بوندن ماعداسی غلودر .

غایه قصوای صوفیه — فنا فی الشیخدن صوکره فنا فی الرسول کلیر بوراده شیخک وساطتی
 اورنادن قالفار ، اکا بدل رسول اکرمک وساطتی قائم اولور . فقط بویکی فنا مقصود بالذات

دکدر. مقصود بالذات اولان فنا آنجق فنا فی الله در. غایه قصوی اولان توحید فنا ایله حاصلدر. ماسوادن کچمک معناسینه کان فنا اوج وجهله اولور. فنا فی القصود، فنا فی الشهود، فنا فی الوجود. بونلره «فنا عن ارادة السوی، فنا عن شهود السوی، فنا عن وجود السوی» ده دیرلر.

۱ — فنا فی الاراده ویا فی القصود انبیا وکملین اولیایه مخصوصدر. فنا فی الاراده ماسوایی اراده دن واز کچمک دیمکدر. بومرتبه ده سالک اللهدن باشقه سی اراده ایتمز، سومز، آنجق الله متوکل اولور، اللهی سور، اللهی اراده ایدر. الله عبادت وتوکل ایله ماسوایی عبادتدن، الله ورسوله اطاعت ایله ماسوایه اطاعتدن، الله ورسوله محبت ایله ماسوایه محبتدن، اللهدن خوف و خشیت ایله ماسوادن خوف و خشیتدن فانی، مستغنی اولور. الله ورسول الله ماعدادن الک سوکیلی اولور.

محبت محبوب اولان خدایه طاعتی، ترک مخالفتی اراده ایتمکدر. انسان محبوبنک کوله سیدر. محبتک حقیقی محبوبنه موالات ایله تام اولور. موالات سودیکنی سومه ده، بغض ایتمدیکنه بغض ایتمه ده محبوبنه موافقت ایتمکدر.

محبت تامه محبوباتک حصولنده اراده جازمه بی مستلزمدر.

کمال محبت قلبه ماسوایی یاقار. قلبه نه نسبتده الله محبت آرتارسه او نسبتده الله تارش، عبودیت، ماسوایه قارشی حریت آرتار.

الله محبت ایله ماسوایه قارشو حریت مبسوطاً متناسیدر. بومرتبه ده مراده اتحاد حاصل اولور. اراده ده، مریده اتحاد یوقدر. سالک اراده سی حقل اراده سنه تابع اولور. سلطان العارفين بايزيد بسطامیدن منقول اولان «لا اريد ان لا اريد — آنجق اللهک ديلديکني ديلرم» سوزی بونی افاده ایدر. اراده محبوب، مرضی، مقصود ایچون اولور، آنجق للهک اراده ایتمدیکنی اراده ایدر. آنجق آندن راضی اولور، آنجق آنی سور، بومراده اراده دینه وتشریعه در. اراده تسکوینیه وقدریه دکدر.

اسلامک اولی، آخری، دینک ظاهری، باطنی بودر. قرآن مینک دعوت ایتمدیکنی حقیقت بودر. بو طریقه ده بولنان صوفیه «وحدت قصود، وحدت اراده اصحابی» دیرلر.

ب — فنا فی الشهود — سالک ماسوایی مشاهده دن فانی ومستغنی اولمیسیدر که سالک عبودیه عبادتندن، مذکوریه ذکرندن، مغرو فیله معرفتندن فانی اولور. بو حال پک چوق سالکین ایچون حاصل اولور. چونکه ذکر الله، محبة الله، عبادة اللهک فرط انجذابیه

معبودندن بشقه‌سی کورمز ، اللهدن باشقه‌سی قلبه خطور اتمز ، ماسوادن کچر ، ماسوايه شعوری اولماز . نته کیم برانسان خوف ، امید ، محبت کبی حالات نفسیه‌دن ناشی قلبی قورقدیغی ، اومدیغی ، سودیکی شئک ماعداسندن فارغ اولور . اودرجه که بو حاله مستغرق اولونجه آرتق بشقه‌سینه شعوری اولماز . نته کیم «صاحب الحاجة اعنی لایری الاماتنی» دیمشدر . بو حال سالک اوزرنده قوت بولور ایسه آنحق اللهی مشاهده ایدر ، آنحق اللهی شعوری لاحق اولور . ماسوی قانی اولور . ماسوايه شعوری لاحق اولماز ، ماسوایی مشاهده اتمز .

شهود قوی اولونجه سالک کندندن ده کچر . آرتق مریدایله مرادک ، محب ایله محبوبک تمیزنده کوچلک حاصل اولور .

فنا فی الشهود صحابه ده ، مهاجرین وانصاردن سابقین اولینده مشهود اولمامشدر . آنحق تابعین عصرنده ظهور ایتمشدر . بایلمق ، تمیزه قادر اولماق ، شایروب قالمق کبی احوال بصره عاقلرندن باشلامشدر . بونلرک بعضی قرآن مینی سماع ایله بایلمش ؟ بعضی جاندن کچمش ایدی . ابویزد ، ابوبکرشبل وامثالی عارفینه فناوسکر عارض اولمش ایدی که بو حاله کندولرندن برطاقم سوزلر صادر اولور ایدی . صحوه کلدکلی زمان ، تمیزه قادر اولدکلی زمان ، سلطان عقل مملکتته رجوع ایتدکلی زمان سویلدکلی رنده غلط ایتدکلی خبر ویرلر ایدی . ابو سلیمان دارانی ، فضیل بن عیاض ، معروف کرخی فنا وسکره دوشمامشدر ایدی .

فنا فی الاراده والحجبه اراده الله ، محبة الله ، عبادة الله ماعداسی قالماساز . فقط سمعه علم وتمیز قایلر . سالک امور ایلدیغی کبی مشاهده ایدر . مخلوقاتک امر باری ایله قائم اولدیغی ، مشیت باری ایله تدبیر اولندیغی مشاهده ایدر . شهودی قلبنده کی اخلاص دینی ، توحید خالصی ، عبادت خالصه یی مؤید اولور . فنا فی الشهود طریقنده کی صوفیه « صوفیه شهودیه و وحدت شهود اربابی » دیرلر . وحدت شهودده رب ایله عبد ، طاعت ایله معصیت آره‌سنده فرق واردر . خالق بشقه ، مخلوق بشقه‌در . وحدت شهود حقنده متصوفه اوچ فرقه‌یه آیرلمشدر .

۴ — سلو کدن غایه مطلوبه بودر . بونک مادونی آکا نسبتله ناقصدر . بوکا مبنی مقامات و منازلی معلول قلمشدر .

۵ — وحدت شهود لوازم طریقته‌در . هر حاله سالکه لازمدر . شوقدر که بقا ،

حدت اراده آندن اکلدر . بوقوله کوره بوقنا لابدر : فقط ناقصدر . اکثر قدمانک ریتی بودر . بونلره کوره کمال عبودیتی معبودایله برابر شهوددر . عبادتی ایله معبودندن بودی ایله عبادتندن غائب اولما مقدر . شوقدر که واردانک قوتی ، محک ضعیف واردانک لبه استیلاسی سببیه فنا واقع اولور .

۳ — بوقنا غایه ده دکلدر ، لوازم طریقندن ده دکلدر . بلکه طریقت عوارضندن عارضدر . بعض سالکینه عارض اولور ، هپسنه عارض اولماز .

فنانک اوج سببی واردر . ۱ — قصدی ، اراده سی در . سالک فنانی غایه مطلق بیلیرسه کاسیر وسفر ایدرک تشمیرساق ایدر . آکا واصل اولورسه اوراده توقف ایدر . چونکه یرلری حظ و مرادلری طلبی اوزره اولور . حظ و مرادلری ایسه فنادر . ۲ — قوت وارداتدر . الکه واردات او یله قوتله کلیر که قلبی استیلا ایدر . قلمبنده ماسوایه اصلا بر محل قالماز . ۱ — ضعف محلد . ایشته بواسباب ثلثه دن ناشی فنا عارض اولور .

کمال عبودیت فنا عن عبادة السوی در . فنان عن عبادة السوی ، فنا عن شهود السوادن کملدر . حال بقا نفسک ثبات و تمکینه دلالت ایدر . کمال عبودیت بقا و محبوده ، کماله ییزده ، محبوبنک عزتی شهودده ، محبوبنک محبتده ذل و استکانتده ، محبوبنک مرادینیه نفی زده در .

مقام فنانی غایه قیلانلردن بر طاقلری اعمالی ترک قیام ایدیورلر . اعمالی ، فناندن طعه مؤدی ، علل کوریورلر . بوکامنی مشایخ صوفیه بونی شدتله انکار ایدیورلر . حتی سید الطائفه جنید « زانی و سارق بونلردن خیر لیدر . » دیمشدر . بر قسمی حکم درینی شهودده فانی اولمغله بونی نهایت توحید کوریورلر . بونده کی استغراق لریله سبانی طرح ایدیورلر . بونلرده مبتدعه و غالیه در . دیگر قسمی فنا واردینی تجرید بدر . بونجریده نهایت آنلری ترک اسبابه مؤدی قیلار . بوده غالیه و مبتدعه در . بوکامنی جنید بغدادی « علیکم بالفرق الثانی » دیمشدر . چونکه فرق ایکی در : « فرق بالطبع و الهوی . » رق بالامر و المحبه در . صوفیه مشاهده ایتدکری فرقدن جمعه کچورلر . فرق اول بودر . ققط بعدالجمع اولان فرق بالامر و المحبه در . دین انبیا بودر که « محبوب و مأمور رب ایله مبغوض منهی رب آردسنده فرق امر شرعی یی فرقه منی » در . ایشته بوفزقی مشاهده ایتیمان اتباع سلدن اولماز . کمال « شو فرقه جمعی شهود ، خلق و امرده اللهمک انفرادینی شهود » محبوب حق ایله مبغوض حق آراسنده کی فرقی شهود » در .

۶ — فنا فی الوجود — جناب حقندن بشقه بر موجود اولما مقدر که صوفیه وجودیه نکه تحقیق دیدیکی بودر . علمانک شدتله نزاع ایتدیکی فنا بودر . سالک عبد ، رب ؛ خالق ، مخلوق ؛ آمر ، مأمور ؛ طاعت ، معصیت مشاهده ایتیمور ؛ انجی بر واحد مشاهده ایدیور . بدایتده طاعت و معصیت مشاهده ایدن سالک صوکر دلری بو فرقی کوردمیور . افعالک هپسی الله ایچون طاعت اولیور ، معصیت اولمیور . بو شهود حکم قدری شهوددر . فنا فی الشهوددر . فقط بوده ناقصدر . بونده برفرق وارددر . صوکر طاعتی ده معصیتی ده مشاهده ایتیمور . چونکه طاعت و معصیت بر غیردن دیگر بر غیر ایچون اولیور . بوراده ایسه غیر بو قدر . بونک مشاهده سیله متحقق اولدیمی ، وجود سوادن فانی اولیور . ایشته غایه تحقیق بودر . بوکا واصل اولیان محجوبدر . وجود بردر . موجود آنک هپسی آنک مظاهریدر . وجود موجودات کندیسنندن صادر ، کندیسیله قائم اولان بر حقیقتدر . وجود مطلق عدم اوله مدینی کی عدم مطلقده وجود اوله ماز .

لسان اهل سلوکه اوچ نوع حقائق وارددر .

۱ — حقایق ایمانیه — حقیقت عبودیتدر . کمال حب و کمال ذلدر ، الله قارشور عبد مطلق اولمقددر .

۲ — حقایق کونییه و قدریه — جناب حقل تشکیل و ایجادده انفرادی مشاهدهدر معرفت و سلوکه غلطایشته بورادن واقع اولور . بو مشهد تعظیم اولور ، غایه عد اولور . بو مشهده عبده اصنام بیله بولنه بیلیر ، بو مشهد صاحبی مؤمن بیله اولمییه بیلیر .

۳ — حقایق اتحادیه — رب ایله عبد آرسنده فرق کورمامکدر . صوفیه وجودیه و یا اتحادیه عندنده الله بتون موجوداته ساری اولان وجود مطلقدر . موحدده اودر ، موحدده اودر . آنک حقنده هر دینان شیء حق و توحیددر .

عقد الحلائیق فی الاله عقائدا [۱]

شیخ اکبر

و انا اعتقدت جمیع ماعقدوه

وجودیه عندنده شرک خالق و مخلوق ، قدیم و حادث ، رب و عبد اثبات ایتمکدر . وجود مطلق حدیثدن منزهدر ، قدیم لم یزلدر . الله حقیقه الحتماقدر ، ذات الذواتدر . بو کوردیکمز عوالم و اغیار آنجی ذات حقل تجلیات و شؤون و اطوارندن عبارتدر . عالم [۱] خلق اله حقنده بر طاقم عقائد ایدندیلر ، بنایسه آنلرک بتوک اعتقاد لرینی عقائد ایدندیم .

آنحقی ذات واحده به اضافت ایل به مأخوذ اولان ، غیر ایل به قیام انتراعی ایل به قائم اولان اعتبار اتدن عبارتدر . حق بعضاً مرتبه وحدتدن ، تنزل ، تنزیه ایل به اشرفدن اشرفه تنزل ایدر .
شهودیه ایل به وجودیه آره سنده الکه مهم فرق فناء مخلوقک آفاقی ویا انفسی اولمسیدر .
شهودیه عندیه سالک شهود نفسندن غائب اولور . مشهودی حد ذاتنده معدوم وفائی ظن ایدر ، حالبوکه معدوم فانی انفسده در ، یوقسه موجودات حد ذاتنده حالیه باقیدر ، اصلاً تغییر ایتامشدر ؛ عدم علم معدومی علم دکلدر . عدم مشهودده عدمی شهود دکلدر . بوحال بر جوق سالکینه طاری اولور . نفسندن ده ، سائر مخلوقاتندن ده فانی ، ذاهل اولور . ایشته اصطلاح ، فنا بودر .

وجودیه عدم مشهوددن عدمی شهود انتقال ایدیورلر ، دیگر تعبیر ایل به وجود ذهنیدن وجود خارجی بکچورلر ، انفسده کی عدم وفادان آفاقدن عدم وفایه اصل اولیورلر . بو ایسه بر طریق استدلال ایدر . فقط بواسطه استدلال تام دکلدر . ایشته حد ذاتنده مشهودک معدوم وفائی اولمی طریق وجدانی ایل به ثابت اولیور . بلکه طریق استدلالی ایل به ثابت اولیور ، استدلالده نام اولیور . بو اوچ نوع فنا ویا وحدت شویله خلاصه اولنور :

وحدت قصود اسلامک دعوت ایتدیکی حقیقتدر ، اسلامک کنیدیسی در .
وحدت شهود سالک عارض اولان بر ذوقدر ، بر حالدر .
وحدت وجود بر فلسفه در ، وحدت شهودک تواید ایتدیکی بر نتیجه در .

ظهور توینست ووجود من ازتست

فلست تظهر لولای ، لم اکن لولاک [۱]

شمس الدین مغربی

تمه — بعض مصنفین اسرار وجودی کشف ، حقایق وجودی ترتیب خصوصنده مذهب متصوفیه بی بیان اتمک صورتنده بولونمشلر ایسه ده اهل نظره اصطلاحات ، علوم اصحابنه ده مشکل بر طاقم کلمات ایراد ایل به « الاغمض فالانغمض » دستورینه متابعتله بیانی میندن ده خفی ، ده مشکل اولمش ایدی . نته کیم قصیده ابن فارضی شرح ایدن فرغانی « منتهی المدارک » دیباجه سنده بوکا تصدی ایدوب وجودک فاعلدن صدور و ترتیبی حقنده شوکی بیانات بولونمش ایدی :

[۱] سنک ظهورک نم ایلدر ، نم وجودم سنک ایلدر ، بن اولسه سن ظاهر اولمزدک .
سن اولسه ک بنده بولونمزدم ، موجود اولمزدم .

وجودك كليسی مظهر احديت اولان وحدانيت صفتندن صادردر ، هرايكیسی ده عینی وحدت ذات کریمه دن صادردر ، بو صدوره « تجلی » زیرلر ، انلرك عندنده مراتب تجلیاتك اولی ذاتك کندوسنه تجلیسیدرکه بینلرنده متدائر ومتناقل اولان کیز مخفی حدیث قدسیسنه [۱] بناءً ایجاد و ظهوری افاضه ایتمکله کلی متضمن اولیور . بوکال ، وجودده و حقایق تفصیله منزل اولان ایجادده اولوب آنلرك عندنده عالم معانی حضرت عمایه ، حقیقت محمدیه درکه صفات ولوح و قلمك حقایق ، جمیع انبیاء و مرسلینك ، کمین امت محمدیه نك حقایق بو عالمده در ، بونلر بوتون حقیقت محمدیه نك تفصیلی در .

بو حقایقندن حضرت هبایه ده دیگر حقایق صادر اولورکه بوده مرتبه مثالدر ، صوکره آندن عرش ، صوکره کرسی ، صوکره افلاک ، صوکره عناصر ، صوکره عالم ترکیب صادر اولمشدر . بونلرك کافه سی عالم رتق واتصالده در ، تجلی ایدنجه عالم فتق وافتراقده اولمشدر . ن ه

بومذهبه مذهب تجلی مذهب مظاهر ، مذهب حضرات تسمیه اولونور . بومذهب غایت غامض ومغلق اوله سندن ، اصحاب مشاهده و وجدان ایله اصحاب ملاحظه وبرهان آره سنده بعد مسافه دن ناشی اهل نظر واستدلال آکلایه میه جنی بر سوزدر . ای تو بهر جا ظهور کرده بنام دیگر هم عربی را اله ، هم عجمی را خدا فیضی هندی . بر طاقم اهل نظر واستدلال بو ترتیبی ظاهر شرعه مخالف کوره رك فلاسفه نك عقول عشره ترینه مماثل کورمکله انکار ایتمشدر .

یا ازلی الظهور یا ابدی الخفا نورك فوق النظر ، حسنك فوق التنا
درره ادراك تومانده معطل زکار جمله عقول ونفوس جمله حواس وقوا
منطقی اندر رهت مانده در ایجاب و سلب بحث قضا یای او ممتنع الانقضا [۲]
فیضی هندی

[۱] حدیث صروی شویله در : کنت کنزاً مخفياً فاجیت ان اعرف فخلقت الخلق لیعر فونی - بن بر کیزی خزینه ایدم ، بیلمک ایستدم ، بنی بیلمه لری ایچون خلقی یار ایدم .
[۲] ای ظهوری ازلی ، خفاسی ابدی اولان الله ! نورکه نظر ، حسنکه ثنایتشمر . سنی ادراک ایچون سلوک اولتان یولکده بوتون عقول ونفوس ، بوتون حواس وقوای بشر تعطیل اشغال ایلمشدر . منطقجی سنك یولکده ایجاب و سلبده قالمشدرکه انك قضا یا بختلرینك انقضاسنه احتمال یوقدر .

صوفیه الرسوم — اصل صوفیه صوفیه التخلق ایله صوفیه التحقق ایدی اولکیسی معامله علمی ایله ، ایکنجیسی مکشفه علمی ایله مشغول ایدی .

صوفیه مقاصد حسنه خصوصده بر طاقم رسوم ووسائط احداث ایتمش ایدی . زمان کچدی بورسوم ووسائط او حقایق و مقاصد یرینه قائم اولدی . نته کیم ابوالحسن ابو شنجی (۳۲۸) «التصوف الیوم اسم ولا حقیقه وقد کان حقیقه ولا اسم» دیمش ایدی [۱] آرتق بر قسم زهاد رفتار وکفتارده صوفیه صادقینه بکزه مک ایستدیلر . چشم رسمه باغلانندی . شعار اهل تصوف اولان «لبس مرقعه» اهمیت کسب ایتدی . آیین و مراسم عمده اولدی .

صوکره مشایخدن وفات ایدن کیمسه نیک قبورینه زیارته ، مساجد یرینه مشاهده اعتنا اولندی . بوندن مقصد سلوکلرینی ، مجاهده لرینی ، احوال لرینی ، تذکیر ایدی . چونکه تذکیر اقتدا و تأسی اساسندن بری ایدی . اقتدا و تأسی ده تربیه نیک اساس قویمی ایدی . صوفیه نیک بومورده قصدلری صحیح در ، چونکه بونکله خیر محض قصد ایدیورلر ایدی ، صحت قصد ، حسن نیت اساس طریقلری ایدی .

مع التأسف صوکره بو مقاصد حسنه رسوم ظاهره یه منقلب اولدی . بر رزم ، بر واسطه اولان آیین مخصوص ، رسوم ظاهره حقیقت یرینه کچدی . رسوم ظاهره دن یالکز ذکر دیدکلری اصوات وحرکات قالدی . «لااله الا الله» ذکر ی توحید افعال ، «الله» ذکر ی توحید صفات ، «هو» ذکر ی توحید ذات رموزی ایدی . مفرد اوله رق اسماء الهی ذکر «الله الله؟ حی حی ، هو هو» صدر اولدن صوکره حادث اولمشدر . افضل ذکر «لااله الا الله» در .

آرتق هر عصرده رسم مستمر اولدی کیتدی . انجق صوفیه صادقینک اسم سمه لری «علامت لری» علم بالله صفتلری ، عبادت زینتلری ، تقوی شعارلری ، حقیقت سرلری در . بویله جه صوفیه تخلق ، صوفیه تحق آرمه نه برده صوفیه الرسوم داخل اولدی .

دیوان و تصرف باطنی اعتقادینه کانه اوده شویله ایضاح اولتیور: اولیانک بردیوانی واردر . اوراده اجتماع ایدوب اقرار ایتدکلری شی اکوانده واقع او نور . اکوانده

[۱] اولجه تصوف حقیقت اولوب اسم دکل ایکن شمدی اسمدر ، حقیقت دکلدر . ابوالحسن . البوشنجی دیمک ایستیورکه اولجه معاملات معروف ، دعوی مجهول ایدی . شمدی ایسه امر برعکس اولوب دعوی معروف ، معاملات مجهولدر .

معتصرف اولان اوليا طرفندن اقرار اولنان شی مستقر اولونجه کائناتده مصلحت مسلمینه منافق احوالک وقوع بولماسی لازم کایر ایسهده عکسی حالک ظهورینه سبب مسلمین سائر ائمدن زیاده دینلرندنن اوزاق قالدقلرینه اصلاح حال کسب ایدنجهیه قدر انتقام آلنیورمش .

بو اعتقاد فاسدک اصلی شویله دینیور: فقها ایله صوفیه آردسندک کی نقطه نظر اختلافندن بطولانی بالمجبوریه طبیعتیه صوفیه تستره مجبور اولمشلر ایدی . حقی « علم دنیا منشور ، علم آخرت مستور » دیرلرایدی . حکام فقهایه یارديم اتمکله صوفیه نک ایشی مکتوم اولیورایدی . عقائد ، اصطلاحات اعمال ایچون رموز وضع اتمشلر ، تسترده مبالغهده بولونمشلر ایدی . نته کیم کیزلی جمعیتلرک عادتی بودر . صوفیه خفی اجتماع ایدرلر ، اواجتماعلرده مباحثهده بولنورلر ، قرار یوردکاری هرشی ظاهرده وسائلی تنقیده سعی ایدرلرایدی . مثلاً بر حاکمک عزله اتفاق ایدرلر ایسه بونی تنفید ایدنجهیه قدر سعیدن کری طورمازلرایدی . ایشته دیوان بودر : ظاهرده جریان ایدن شئک باطنده محکوم به اولسیدر .

رموز واصطلاحات صوفیه بی آنحق نهایته قدر طریقنه سلوک ایدن اربابی بیلیر؛ صوفیه نک قصر یحلمری وجهله ظاهر احوالرینی اخذ ایدن ضالتهده قالیر .

رجال قیشیریده دن ابوالعباس دینوریدن (وفاتی ۳۴۰ دن صوکره) شوسوز وارد اولمشدر: ارکان تصوفی ییقیدیلر ، معانی تصوفی احداث ایتدکاری اسامیسی ایله بوزدیلر ، سوء ادبه خلل ، حقندن خروجه شطح ، اتباع هوایه ابتلا ، دنیایه رجوعه وصل ، طمعیه زیاده ، مسوء خلقه صولت ، مذموم ایله تلذذه طینه ، بخله جلادت ، هذیان لسانه ملامت نیدیلیر . یوایسه قومک سلوک ایتدیکی طریق دکدر .

ازمیری

۶ حزیران ۳۳۸

اسماعیل حقی

